Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктору політичних наук, професору,
заступнику декана з навчальної роботи
філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Неліпі Дмитру Васильовичу

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора психологічних наук, професора
Карамушки Людмили Миколаївни на дисертаційну роботу
Сімоненко Олени Анатоліївни на тему
«Особливості соціально-психологічного клімату у структурах державного управління та місцевого самоврядування»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність обраної теми дослідження. Дисертація Сімоненко Олени Анатоліївни, яка присвячена вивченню особливостей соціально-психологічного клімату у структурах державного управління та місцевого самоврядування, є актуальною, насамперед, у соціальному контексті, оскільки стан соціально-психологічного клімату організації обумовлює рівень продуктивності праці колективу службовців та результативність впровадження в Україні низки фундаментальних реформ, в тому числі, реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що в умовах воєнного стану є вкрай важливим для функціонування сфери надання населенню соціальних та інших публічних послуг. Дослідження цієї проблеми є також важливим з точки зору наукового та практичного вкладу в розробку психологічних основ діяльності організацій

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 359 «НР»
«29» 04 2024 р.

управління та місцевого самоврядування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження Сімоненко Олени Анатоліївни виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри психології Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» «Психологічні проблеми професійної підготовки та самореалізації фахівців різних галузей практики» (номер державної реєстрації 0116U007507) та в межах наукового напряму досліджень філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Удосконалення механізмів взаємодії в системі «влада-бізнес-громадянське суспільство» в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 23БФ041-02).

Наукові положення і висновки дисертаційного дослідження є результатом комплексного наукового дослідження, виконаного автором на високому теоретико- методологічному рівні. Якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних стосовно поставлених завдань методів дослідження та обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів, свідчать про їх достовірність, а також ***належну наукову обґрунтованість сформульованих в дисертації наукових положень і висновків.*** Усі результати сприймаються переконливо, не викликаючи сумнівів щодо процедурно-діагностичного перебігу емпіричного дослідження та інтерпретації його результатів.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків та результатів, представлених у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, належним чином обґрунтовані, чітко і послідовно викладено результати дослідження.

Дисертаційне дослідження Сімоненко Олени Анатоліївни характеризуються ***науковою новизною і має велику перспективу подальшої реалізації і втілення в психологічну практику***.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому. що в роботі розкрито зміст, структуру соціально-психологічного клімату організацій органів державного управління та місцевого самоврядування, визначено його типологічні та стильові особливості, розкрито зв'язок структурних компонентів соціально-психологічного клімату з рівнем органу влади, розроблено та апробовано програму оптимізації соціально-психологічного клімату органів державного управління та місцевого самоврядування. Важливим є також те, що у роботі поглиблено *у*явлення про психологічний зміст діяльності службовців в організаціях органів державного управління та місцевого самоврядування, виділено та систематизовано чинники формування соціально-психологічного клімату органів управління.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання отриманих результатів для здійснення психологічного консультування з питань формування соціально-психологічного клімату в органах державного управління та місцевого самоврядування. Результати дисертаційної роботи також можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Організація діяльності в органах публічної влади», «Управління персоналом в органах публічної влади», «Сталий розвиток регіону» у закладах вищої освіти та післядипломної освіти, в організації соціально-психологічного супроводу службовців, а також у діяльності фахівців соціально-психологічних служб.

Результати дослідження активне **впроваджено** у діяльність 26 органів державної влади та органів місцевого самоврядування (Дніпропетровська, Одеська, Сумська і Тернопільська області), про що дисертанткою представлені відповідні довідки про впровадження.

Оцінка змісту дисертації. Оцінюючи зміст дисертації, слід відмітити, що Олена Анатоліївна показала високий рівень кваліфікації, вміння на теоретичному та практичному рівні виконувати поставлені наукові завдання. Поставлена мета та завдання дослідження є свідченням наукової компетентності дисертантки.

Позитивної оцінки заслуговує, зокрема, детальний аналіз дисертанткою на основі зарубіжних та вітчизняних досліджень основних підходів до вивчення змісту соціально-психологічного клімату, особливостей діяльності організацій, суттєвих характеристик державного управління та місцевого самоврядування та ролі соціально-психологічного клімату, який впливає на продуктивність управлінської діяльності та задоволеність працею службовців. Важливим результатом наукового пошуку є розроблена дисертанткою теоретична модель соціально-психологічного клімату організації, що включає чотири компоненти (емоційно-оцінний, когнітивно-гностичний, мотиваційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний) та 14 складових цих компонентів, які знайшли детальне відображення в роботі.

Авторкою розкрито загальну послідовність емпіричної частини дослідження особливостей соціально-психологічного клімату організації, обґрунтовано вибір психодіагностичних методик, що були застосовані в дослідженні для з'ясування змісту і структури соціально-психологічного клімату організації. Варто відзначити ретельність та послідовність авторки в організації та проведенні емпіричного дослідження на дослідницької вибірці з 285 осіб державних службовців 26 структур органів державного управління та місцевого самоврядування, з чотирьох регіонів України. Аналіз даних з використанням статистичних методів забезпечив обґрунтованість та достовірність цієї частини дослідження. Важливим здобутком наукового пошуку дисертантки стали виявлені у результаті статистичної обробки отриманих емпіричних змістовні та структурні особливості складових соціально-психологічного клімату в організаціях структур державного управління та місцевого самоврядування.

Особливої уваги заслуговує авторська програма оптимізації соціально–психологічного клімату, ефективність використання якої обумовила покращення показників описаного явища після її застосування в організаціях державного управління та місцевого самоврядування. Суттєвим при цьому є розроблені та систематизовані автором інтерактивні техніки, які входять до

змісту цієї програми. Слід особливо відзначити результативність розробленої автором програми оптимізації, про що свідчать встановлені статистично значущі відмінності між показниками соціально-психологічного клімату організації першого та другого зрізів експериментальної групи

Стиль викладання дисертації, відповідність її тексту встановленим вимогам. Загалом, слід відмітити, логічність та послідовність дисертаційної роботи. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 349 найменувань, із яких 45 – іноземною мовою. Загальний обсяг роботи становить 297 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 181 сторінці. Дисертація містить 14 таблиць (на 28 сторінках), 3 рисунки (на 3 сторінках), 8 додатків.

Всі розділи роботи взаємопов'язані і вичерпно розкриті відповідно меті і завданням дослідження. Робота виконана державною мовою і оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Ознак порушення дисертантом ***академічної доброчесності*** не встановлено.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях. Аналіз змісту публікацій за темою дисертації свідчить про достатньо повне висвітлення основних результатів дослідження у 16 публікаціях, серед яких: 6 статей у наукових фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України та міжнародних наукометричних баз даних, 10 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У цілому позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, все ж вважаємо за доцільне вказати **деякі дискусійні положення та висловити зауваження й побажання до окремих результатів дослідження**:

1. У першому розділі дисертантка здійснила всебічний аналіз наявних в літературі підходів щодо дослідження соціально-психологічного клімату (аксіологічний, системний, синергетичний, комплексний, когнітивний та

перцептивний), однак, на наш погляд, чітко не визначила, в рамках якого підходу виконано її дисертаційне дослідження.

2. Позитивно оцінюючи виділені дисертанткою в 1 розділі особливості функціонування організацій у структурах державного управління та місцевого самоврядування, слід вказати, на нашу думку, на необхідність більш чіткого виокремлення психологічних особливостей діяльності організацій в системі державного управління та місцевого самоврядування, порівняно з організаціями, які функціонують в інших сферах (бізнес, освіта тощо).

3. Дисертанткою побудовано змістовну теоретичну модель соціально-психологічного клімату організації (розділ 1), яка покладена в основу подальшого емпіричного дослідження, однак, деякі складові цієї моделі викликають питання. Наприклад, чи є корпоративна культура дійсно складовою мотиваційно-ціннісного компоненту соціально-психологічного клімату, чи вона виступає самостійним соціально-психологічним феноменом в організації, який тісно взаємодє з соціально-психологічним кліматом. Аналогічне питання виникає і стосовно такої складової емоційно-оцінного компоненту соціально-психологічного клімату, як «згуртованість колективу».

4. Виникають деякі питання щодо оструктурення авторкою емпіричного матеріалу в 2 та 3 розділах дисертації: а) виділення в окремий підрозділ матеріалу, який наведений в 2.2 підрозділі, який стосується етапів емпіричного дослідження, і складає всього 1 сторінку; б) наведення в підрозділі 2.3., який за назвою присвячено характеристиці вибірки дослідження, емпіричних даних, які відображають вплив віку, статі та регіону на вираженість складових соціально-психологічного клімату; в) проведення аналізу впливу різних чинників на соціально-психологічний клімат в підрозділі 3.1, хоча 3 розділ дисертації в цілому присвячено іншому аспекту досліджуваної проблеми (програмі оптимізації соціально-психологічного клімату в організації).

Однак, висловлені зауваження не знижують наукової цінності цього

актуального, цілісного, самостійного дослідження та викладених у ньому наукових результатів, вони носять дискусійний і рекомендаційний характер і не можуть суттєво вплинути на обґрунтовану вище загальну високу оцінку роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації щодо присудження ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Сімоненко О. А. відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022, а також вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій». Виходячи із вищезазначеного Сімоненко Олена Анатоліївна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:
Заступник директора
з науково-організаційної роботи та
міжнародних наукових зв'язків
Інституту психології
імені Г. С. Костюка НАПН України,
академік НАПН України,
заслужений працівник освіти України,
доктор психологічних наук, професор **Людмила Карамушка**

Карамушка
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар
Інституту психології
імені Г.С. Костюка
НАПН України

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 359 «22» 02 2024 р.